

Pro seminární práci jsem si vybrala chlapce Daniela, narozeného 1. 2. 2013. Pozorování dítěte proběhlo v průběhu měsíce října, listopadu a prosince 2016 v XXXXXXXX. Mateřská škola má dvě třídy, zapsaných je celkem 38 dětí ve věku od dvou do šesti let. Daniel chodí do třídy XXXXXXXX, což je třída mladších dětí ve věku od dvou do čtyř let. V této třídě je ve školním roce 2016/2017 zapsáno 18 dětí, z toho 6 dětí má dovršen věk tří let. Od listopadu pomáhá s péčí o dvouleté děti chůva; těchto dvouletých dětí nyní chodí 6.

Daniela jsem si vybrala kvůli jeho chování. Všimla jsem si, že ho ostatní vnímají jako zlobivého chlapce, který často nerespektuje pravidla třídy a také jeho chování k ostatním dětem je problematické. Vypadá to, že bez důvodu boří dětem stavby, rozhazuje kostky, strká do nich, štípe je a podobně. Děti si na něj chodí často stěžovat (žalují).

Daniel začal chodit do naší školky od února 2016, právě ve svých třech letech. Bydlí v XXXXX, vyrůstá v úplné rodině a má starší sestru, která v loňském roce chodila do stejné školky do třídy předškoláků. Jeho adaptace probíhala pozvolna, bez větších problémů, pomáhala přítomnost jeho sestry, se kterou se vídával při pobytu venku a také odpoledne (na odpočinek a odpolední činnosti jsou děti z obou tříd pohromadě). Daniel neplakával, s maminkou se dokázal rozloučit a našel si ve školce oblíbené hračky; ale nemluvil. Ze začátku nemluvil ani s dětmi ani s učitelkami, reagoval kýváním nebo vrtěním hlavy nebo se díval stranou a mlčel. Hrával si sám, ale také pozoroval, jak si hrají ostatní děti. Postupně se začal zapojovat do řízených aktivit i do společné hry dětí, více si začal hrát dohromady až od letošního školního roku. Dan má rád autíčka, má ve třídě oblíbenou formuli, se kterou si hraje každý den. Rád také staví ze stavebnic a z kostek, zapojuje se do výtvarných a hudebních činností (nejraději má modrou barvu) a baví ho cvičení. Při prohlížení knížek vykládá, co tam je za obrázky a při společném hovoru povídá, kde byli, co zažil. Od konce minulého školního roku se pak začaly postupně objevovat ty problémy s chováním, o kterých se zmiňuji výše. Dan ale při řešení nemluvil, takže nebylo vždy jasné, jak se to zběhlo.

Cílem diagnostiky bylo pro mě zjistit, jaké důvody a pohnutky má Dan ke svému chování. Byla jsem přesvědčena, že dětem neubližuje jen tak, ale že tomu zpravidla něco předchází. Chtěla jsem vypořádat, v čem to je, proč se Dan chová tak, jak je to ostatním nepříjemné.

Diagnostiku jsem začala analýzou kresby postavy a vyplněním diagnostického listu, který používáme v naší školce (příloha 1 a příloha 2). Kresba postavy odpovídá úrovni věku tří let (hlavonožec). **Hlavní metodou bylo záměrné pozorování**, kde jsem se zaměřila na konfliktní situace, rozhovor s Danielem a dětmi, kterých se konflikt týkal (příloha 3).

Z mých pozorování a rozhovorů jsem vyvodila, že Daniel má ke svému chování zpravidla důvod – něco chce a hledá způsob, jak toho dosáhnout. Ve sledovaných situacích se jednalo například o to, že si Dan chtěl hrát s dětmi, chtěl si hrát na místě, kde si již děti hrály, nebo chtěl hračku, kterou dítě již mělo. Zdá se mi, že nedokáže zatím najít jiný způsob, jak to dětem dát najevo, a volí proto své vlastní prostředky. Obvykle nemluví, ale do dětí strká nebo jinak upoutává jejich pozornost (honí je, bere jim hračku, boří jim stavbu a podobně). Když jsem do situace zasáhla a podařilo se mi zjistit, o co jde, zvládli jsme společně říct, do Daniel chce. Verbálně projevená žádost obvykle přinesla kýžený efekt (děti ho přibraly do hry, poskytly mu prostor a podobně). Podobně to bylo i v situacích, kdy se schylovalo ke konfliktu – pokud se mi podařilo vhodným způsobem zasáhnout a Danovi „napovědět“, pojmenovat, o co mu jde a navrhnout verbální řešení, ke konfliktu obvykle nedošlo.

Vyhodnotila jsem proto, že Daniel by potřeboval rozvíjet zejména v oblasti interpersonální – dítě a ten druhý (vztahy s ostatními dětmi, navazování kontaktů, říci si o pomoc, řešení konfliktů), ale také v oblasti dítě a jeho psychika (rozpoznávání a pojmenování emocí, nálad, rozvoj řečových dovedností, zvládání běžných situací, sebeovládání). Daniel by potřeboval pomoci zejména v oblasti komunikace. Silně nazírá

egocentricky, nedaří se mu ještě odsunout uspokojení (ale pokud jsme se domluvili, že něco přijde v konkrétní čas – například že půjde z vycházky první cestou zpátky, snažil se ovládnout).

Návrhy činností, které mu budu připravovat:

- sledování pohádek, rozhovor o příběhu, obrázkové čtení, vyprávění podle obrázků
- prohlížení knížek s tematikou, která Dana zajímá – auta, zvířata, rozhovory, otevřené otázky, pobídky k mluvení
- rytmické hry se slovy, hádanky, říkanky
- skupinové činnosti – alespoň ve dvou, aby měl příležitost trénovat domlouvání se – zaměřit se na individuální činnosti pro skupinku tříletých dětí ve třídě (společné hry na „jako“, společné stavby, společné výtvarné tvoření)
- dramatická výchova – inspiraci budu čerpat v knize Metody dramatické výchovy v mateřské škole (autorky Eva Svobodová, Hana Švejdrová) – blok založený na písničce Šla Nanyňka do zelí, blok založený na pohádce O perníkové chaloupce – v těchto dvou blocích jsou rozpracované konfliktní problémové situace a práce s nimi
- hraní rolí – snažit se dále pomocí metod dramatické výchovy zpracovávat problémové situace, které ve třídě vzniknou
- do her a činností zapojit auta a dopravní prostředky, které má Dan rád

Velký přínos by podle mého názoru měla efektivní komunikace v běžných každodenních situacích, zejména častá pozitivní zpětná vazba. Pokud by se Danovi podařilo přijít se slovní žádostí, bylo by dobré danou situaci zaznamenat a pozitivně ocenit („ráda slyším, že sis přišel říct o pití a řekl jsi to slušně“; „vidím, žeš' požádal Kamilka, aby ti půjčil auto“; „všimla jsem si, že dneska se snažíš jít druhý, aniž bys šlapal Laurince na paty“). Osvědčilo se mi také zasáhnout do problémové situace, pokud začíná být vyhrocená (dětí se bijí), a snažit se přivést děti na jiné řešení (jak bychom to mohli udělat? napadá vás nějaké řešení? pomůžeme Danečkovi přijít na to, co by teď mohl udělat?). Situace ve třídě by tomu mohla napomoci – díky tomu, že je tam zařazeno více dvouletých dětí, je počet dětí ve třídě snížen a s dvouletými dětmi pomáhá chůva. Tím pádem lze využít této situace a udělat si čas na řešení problémů, které se mezi dětmi vyskytnou.

Jedním z hlavních závěrů, který vyplývá hlavně pro mě (i moje kolegyně) je uvědomit si, že tato práce bude dlouhodobá a vytrvat, nečekat úspěchy hned druhý den.

PŘÍLOHA 3 - Záznam pozorování

24.10. 2016 ráno

Dan má své oblíbené autíčko. Leží na podlaze a jezdí s ním. Pak za ním leze po čtyřech. Později chodí po třídě a občas se projede po kostce nebo po stolečku. Dělá to opatrně, ne příliš rychle.

Začal chodit za Sofinkou. Sofinka se po něm ohlíží, ale neříká nic. Když jí Dan dojde (naznačuje při tom, že za ní jede), Sofinka jde rychle do jiné části třídy. Toto se čtyřikrát opakuje. Sofinka se dvakrát podívá na mě, ale neříká nic, jen zrychluje chůzi. Nakonec dojde ke mně (s Danem v patách).

Já: „Sofinko, jestli se ti nelíbí, že za tebou Daneček jezdí, můžeš mu to říct.“

Sofinka: „Danečku, já nechci, abys za mnou jezdil.“

Dan kývne hlavou a jde jezdit jinam.

7.11. 2016 odpoledne

Tři holčičky (Jasmínka, Janinka a Laurinka) si hrály s barevnými kostkami – stavěly hrady. Přišly mi říct, že jim Dan boří jejich stavby.

Dan si hrál s auty (jezdil s nimi po velkých dřevěných kostkách hned vedle holčiček). Viděla jsem, jak se otočil a sáhl po kostkách, se kterými stavěla Janinka. Ta protestovala.

Já: „Vidím, že se vám nelíbí, co Daneček dělá.“

Janinka: „On nám to tady boří.“

Já: „Danečku, chtěl by sis něco dělat s těmi kostkami?“

Dan: „Stavět.“

Já: „Aha, takže ty bys chtěl taky nějaké kostky, abys mohl tady stavět s holčičkami.“

Dan: „Chci taky hrad.“

Janinka: „My už jsme si to tady rozdělily.“

Já: „Aha. No mně se zdá, že těch kostek je tady docela dost. Danečku, co kdybychom se holčiček zeptali, jestli by ti nemohly nějaké kostky na stavění dát?“

Dan: „Dáte mi taky nějaké kostky prosím?“

Holčičky přemýšlely. Dívaly se na mě.

Já: „Možná, že když Danečkovi kostky půjčíte, přestane vám kostky bořit.“

Holčičky rozdělily zbylé kostky podle barev, Dan měl zelené a byl spokojený. Chvíli seděl u holčiček a stavěl si s nimi. Pak si nechal kostky na hromádce a kolem nich postavil s Janinkou ohrádku z plyšáků. Viděla jsem ho třikrát, že se ke kostkám vrátil a chvíli z nich něco stavěl, pak je vždycky uklidil do ohrádky.

9.11.2016 venku

Dan chce chodit na vycházce první. Pokud nejde, tlačí se na děti před sebou, strká do nich a šlape jim na botičky. Dnes jsem se s ním domluvila, že půjde první cestou zpátky a šlo to lépe (netlačil se na první děti, i když je dvakrát předběhl, ale na napomenutí a připomenutí, co jsme se dohodli, toho nechal a zařadil se zpátky).

Zpátky šel první a otvíral dveře a to už se mu líbilo. Ptala jsem se ho, jestli je takhle spokojený a řekl, že ano.

9.11.2016 odpoledne

Terezka a Liliánka si stavěly na koberci se silnicemi domeček z velkých magnetických kostek. Viděla jsem, že Dan k nim přijel s autem (formule, kterou si vždycky bere) a prudkými pohyby jim domeček rozbořil. Holčičky mi to přišly říct. Dan je viděl a šel jezdit někam jinam (obvykle se stahuje na stranu, když vidí, že se dětem nelíbí, co dělá – když to zavání problémem).

Já: „Danečku, chtěla bych se tě na něco zeptat.“

Dan přišel a jezdil si s autem, nedíval se na mě.

Já: „Viděla jsem, jak jsi s tím autem rozbořil Terezce a Liliance to, co postavily z kostek. Zajímalo by mě, proč jsi to udělal.“

Dan mlčel a díval se jinam.

Já: „Já bych to ráda věděla, protože si myslím, že jsi k tomu měl nějaký důvod.“

Dan: „Já jsem tam chtěl jezdit.“ (ukazuje na koberec).

Já: „Aha, takže tys chtěl jezdit tady po těch silnicích?“

Dan: „Jo.“

Já: „Hm, a nedalo by se to zařídit jinak, abys nemusel holčičkám bořit jejich stavbu?“

Dan mlčel a vrtěl sklopenou hlavou, na mě se nedíval.

Já: „Dana asi nic nenapadá, co kdybychom mu zkusili poradit?“

Terezka s Liliánkou sledovaly, co si povídáme, a hned mu začaly radit, že má říct s dovolením nebo prosím a podobně.

Dan: „Ale tady je málo místa.“

Holčičky měly domeček postavený uprostřed koberce.

Já: „Tak co bychom s tím mohli udělat, abyste se na ten koberec vešli všichni, šlo by to nějak?“

Holčičky navrhovaly, že domeček rozeberou. Zdálo se mi to dost obětavé, tak jsem navrhla, že by možná stačilo, kdybychom domeček posunuli na stranu. A že bychom to mohli udělat dohromady.

Všichni byli pro, a domeček jsme posunuli. Dan pomáhal také, i když holčičky po něm všechno opravovaly.

Já: „To bylo od Terezky a Liliánky hezké, že ti tady udělaly místo, že?“

Dan kývne hlavou.

Já: „Tak jim za to poděkujeme.“

Dan: „Děkuju.“

Začal pak jezdit na koberci po silnicích, přinesl si tam ještě další tři auta. Nebyl tam ale dlouho, jezdil také jinde po třídě, ale na koberec se vracel (všimla jsem si ho ještě třikrát).

16.11.2016 venku v lese – hra na honěnou

Dan chodil za Kamilkem a objímal ho, držel, ale dlouho – Kamilovi se to nelíbilo. Kamilek je malý dvou a půl letý chlapec, který často do dětí strká. Když jsem viděla, že se mu to nelíbí, řekla jsem:

„Kamilkovi se to nelíbí, protože neví, proč to děláš.“

Dan: „Chci s ním hrát.“

Já: „Tak mu to napřed zkus říct. Jestli ho chceš chytat, zkus se ho nejdřív zeptat – Kamilku, chceš si se mnou hrát na babu? A uvidíš, co na to Kamilek.“

Dan: „Chceš hrát na babu?“

Kamilek neodpověděl, ale začal se smát a poskakovat směrem pryč, ohlížel se na Danovi, a když se Dan rozběhl za ním, rozesmál se nahlas a rozběhl se rychleji. Dan ho pak honil, a když ho doběhl, počkal vždycky, až Kamil zase kousek odběhne. Už do něho nestrkal, ani se ho nesnažil držet. Hra jim vydržela dlouho.

2.12. 2016 – souvislé pozorování od rána do svačinky

7:55 příchod s maminkou, rozloučil se, zamával

Hned si našel svoje oblíbené auto (formuli) a začal s ní jezdit po koberci. Postupně si vzal ještě další tři autíčka a položil si je na stůl k legu, vyrovnal je do řady. Všiml si, že sedím a něco píšu. Občas zpoza stolu vykukoval, jestli na něj koukám.

8:00 – sedl si ke stolečku s legem a duplem, hraje si s tím dohromady s autíčky. Na čtyřech židličkách má auta, k tomu přidává panáčky a kostky z dupla.

Učitelka dětem dává hračky – stavebnice, začnou stavět spolu. Tomáš a David si staví z velkých dřevěných kostek garáž.

8:05 – Dan si začal hrát s velkými dřevěnými kostkami, postavenou řadu rozdělil na dvě části. Vzal si auto, lehl si ke kostkám na koberec a autem jezdí po nich i okolo nich, kam dosáhne, „lítá“ přes mezeru. Postupně si na kostky přinesl všechna čtyři auta a jezdí tam s nimi, vrací se ale i ke své původní hře s auty a duplem.

8:10 – učitelka sedí s dětmi u umělohmotných kostek (stavějí garáž). Dan přišel k nim a začal stavět komín na stolečku, komentuje, co postavil („a tady je komín“). Pak postavil stavbu na zemi a na pobídku učitelky („můžeš to spojit“) oboje spojí dohromady a staví dál. Kluci při stavění posunuli krabici od kostek až k Danově stavbě, Dan ji celou poponáší kousek stranou a staví dál. Zkouší, jestli by nešly použít i kostky z dupla, ale to mu nejde, a tak alespoň postaví malou stavbu z lega a dupla, to mu dohromady pasuje.

8:15 – Dan vyndává krabici s velkými dřevěnými dopravními značkami, dělá si na koberci místo (kostky odhrukuje stranou) a vyndává postupně značky a staví je za sebou. „Hele!“ otočí se, jestli ho vidíme. Když vidí, že ano, jde si zase stavět z kostek.

Děti si šly říct o pití. Dan přijde taky.

Učitelka: „Co mi povíš?“

Dan je chvíli zticha, pak potichu řekne:

„Prosím nalijete mi pití?“

Učitelka. „Ano. A příště víc nahlas, Danečku.“

8:20 – kluci jdou pracovat s náradím – mají ho uložené u domečku. Dan jde s nimi, každý si bere náradí a začnou „opravovat“ domeček.

Dan: „Já to opravování nemám stejný, jaké máte vy, mám doma jiný, lepší.“

Učitelka: „Takže doma taky opravuješ?“

Dan: „Jo.“

Učitelka: „A co doma opravuješ?“ - na to už Dan neodpoví, odběhne si zase hrát.

8:25 bere si knížku, dává jí na zem a prohlíží si, na upozornění učitelky se s knížkou přesunuje ke stolu („Danečku, knížky si prohlížíme u stolu“). U stolu už sedí chůva s malými dětmi, Dan si bere jinou knížku (s tvrdými listy) a prohlíží si.

8:35 přijíždí svačinka. Připomenu mu jen mytí rukou. Dan si sám nachystá svačinu (vezme si tácek s vánočkou, hrnek s kávou, jablka). Sedne si vedle Tomáška a hlásí, že Tomášek kávu vylil. Po nabídce si přidává jablka.

5.12.2016 – venku

Děti se koulovaly a hrály si se sněhem. Dan shrnoval sních z lavičky a dělal na krajích hromádky. Kamilek za ním přišel a začal ho strkat od hromádky pryč. Dan ho strčil zpátky. Kamilek ho strčil ještě jednou a začal ho tlačit pryč od lavičky. Dan se zapřel, strčil do něj a řekl: „Nech toho!“ Přešel ke druhé lavičce a Kamil za ním. Dan začal zase shrnovat sních na hromádku. Kamil do něj zase strčil, pryč od hromádky. Dan ho strčil zpátky: „Nech mě, já tady hraju!“ Kamil ho začal podruhé tlačit pryč od lavičky. Zavolala jsem: „Kamilku,

nestrkáme se!“ Kamil přestal do Dana strkat, ale zůstal u něj stát blízko. Danovi to nejspíš vadilo, protože vzápětí odběhl na blízké hřiště, kde si hrály jiné děti.

Cestou zpátky šel Dan první s Laurinkou (dohodli jsme se tak). Dával pozor, aby nešli moc rychle (občas se ohlédl a když viděl, že jsou dále před dětmi, počkali na ostatní). Když jsme docházeli ke školce, Dan se pustil a běžel sám po chodníku napřed. Zavolala jsem na něj, aby se vrátil, ale neposlechl a běžel až na konec chodníku (přibližně 15 metrů). Na třetí zavolání se zastavil. Zastavili jsme se také a počkali jsme, až se k nám vrátí.

Já: „Dane, tohle se nedělá. Když jdeme po chodníku, víš dobře, že musíme jít pohromadě a dávat na sebe pozor. Já teď mám pocit, že se teď na tebe nemůžu úplně spolehnout, proto budu radši, když bude dveře držet Laurinka.“ (když se vracíme z vycházky, jedno dítě otvírá dveře do školky a drží je otevřené, než všichni projdeme dovnitř).

Danovi se to nelíbilo a šel si ke dveřím stejně stoupnout. Stál pak na straně, než ostatní děti prošly dovnitř. Trucoval a nechtěl jít s námi do školky)

Já: „Dane, vidím, že jsi naštvaný, protože jsi chtěl dveře otvírat sám. Mě to taky mrzí, že to takhle dopadlo. Ale když má někdo držet dveře, musím mít jistotu, že to zvládne a nikoho tam nepřivře, že se na něj můžu spolehnout. Můžeme to zkusit příští týden, třeba se to lépe povede.“

Dan šel dovnitř do školky a ještě chvíli seděl v šatně a nepřevlékal se. Asi po třech minutách přišel za mnou, že potřebuje rozvázat šňůrky od čepice a pak už se převlékal jako obvykle.